

Nr 5

Utlåtande i anledning av motioner om en översyn av stavningsreglerna.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 973 av herr *Erik Olsson m. fl.* och II: 1112 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av de nuvarande stavningsreglerna enligt i motionerna anförda riktlinjer.

Motionärerna anför att stavningen trots den betydande språkutvecklingen i stort sett inte ändrats på 65 år. Frågan om en stavningsreform togs upp vid förra årets riksdag i motioner om en översyn i syfte att åstadkomma en ljudenlig stavning. Samtliga hörda remissorgan var positiva till ett reformarbete och ansåg att åtgärder borde vidtas för att tillgodose såväl pedagogiska som språkliga krav på stavningen. På förslag av utskottets majoritet föranledde emellertid motionerna inte någon riksdagens åtgärd.

Den upptagna frågan är, framhåller motionärerna, mycket angelägen. Skolans hårda press på eleverna, som drabbar allt lägre årsklasser, och den oerhörda trängseln mellan läroämnena på schemat är betydande faktorer i detta sammanhang. Varje möjlighet att lätta på dessa svårigheter måste snarast tillvaratas. Arbetet med en stavningsreform kan förväntas bli vittomfattande och därför ta rätt lång tid. Det bör samordnas med forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller stavningsförmågan och ett metodmaterialsystem för stavningsundervisning bör utarbetas.

En förenklad stavning i kombination med bättre läromedel av individualiserad och programmerad typ skulle medföra dels att den tid som nu går åt till rättstavningsövningar kunde minskas, dels att förmågan och säkerheten att uttrycka sig skriftligt skulle öka. En översyn måste även innefatta att kraven på språkförståelse och läsbarhet beaktas. Anknytningar till främmande språk och ett internationaliserat ordförråd har ett värde som ej får förbises. För att upprätthålla och bredda den nordiska språkgemenskapen bör vederbörlig hänsyn tas till de nordiska språkförhållandena.

Frågans behandling vid 1969 års riksdag

Vid 1969 års riksdag väcktes motioner (I: 873 och II: 992) om en översyn av stavningsreglerna i syfte att åstadkomma en ljudenlig stavning inom en inte alltför avlägsen framtid.

Bihang till riksdagens protokoll 1970. 11 saml. Nr 5

I dessa motioner erinrades om att de nuvarande stavningsreglerna tillkommit år 1906 på administrativ väg. Härefter hade vid upprepade tillfällen, senast år 1943, framlagts motioner i riksdagen om en stavningsreform, som skulle fullfölja 1906 års reform. Även folkskolans lärarorganisationer gjorde år 1943 framställning om en rättstavningsreform. Reformkraven hade bl. a. avsett att stavningen borde vara ljudenlig, att kort vokalljud borde uttryckas med dubbel konsonant samt att sj-, tj- och ng-ljuden borde uttryckas genom en ny bokstav eller med en av de befintliga bokstäverna.

Motionärerna uttalade vidare bl. a. att stavningen fortfarande vore inkonsekvent och svårinlärd, inte minst för de många utlänningar som kommer till vårt land för att stanna. Som exempel nämnde motionärerna att sj-ljudet stavas på minst 9 sätt och j-ljudet på 18 sätt.

Gapet mellan skriftspråk och talspråk borde inte finnas kvar eller öka. Mot tanken att anpassa skriftspråket till talspråket hade en vanlig invändning varit att talspråket innehöll många skilda dialekter. Denna invändning hade emellertid fått betydligt mindre berättigande. Inte minst inom radio och TV hade ett riksspråk kommit fram. Vinsten av ljudenlig stavning skulle i dag vara större än någonsin.

I utlåtande över motionerna (utlåtande 1969:51) lämnade allmänna beredningsutskottet redogörelser för 1906 års stavningsreform och för riksdagsbehandlingen efter reformens genomförande av spörsmål rörande stavningen. Frågor härom hade aktualiserats vid riksdagarna åren 1919, 1920, 1926, 1931 och 1943.

Utskottet hade inhämtat yttranden över motionerna från skolöverstyrelsen, Svenska akademien och Sveriges lärarförbund. Yttrandena fogades in extenso till utskottets utlåtande. Här kan erinras om att skolöverstyrelsen och Sveriges lärarförbund på anförda skäl tillstyrkte en översyn av stavningsreglerna medan Svenska akademiens yttrande utmynnade i bl. a. ett förslag att motionerna inte måtte föranleda någon åtgärd.

Utskottets majoritet anförde bl. a. att språkutvecklingen ger anledning uppmärksamma frågan om reformer av stavningssättet men att flera skäl syntes tala för att detta borde ske snarare genom fortlöpande åtgärder och initiativ från organ som svarar för språkvård och pedagogisk utveckling än genom en sådan genomgripande översyn av den art motionärerna föreslagit. De synpunkter utskottsmajoriteten fortsättningsvis anförde inbar i huvudsak att man vid stavningsreformer borde eftersträva att en långsiktig anpassning skedde i syfte att bredda den nordiska språkgemenskapen, att Nämnden för svensk språkvård i samråd med övriga nordiska språknämnder fick medverka i ett sådant arbete, att en avvägning gjordes mot krav på språkförståelse och läsbarhet med beaktande jämväl av värdet i anknytningar till främmande språk och i ett internationaliserat ordförråd.

Reformer på området borde vidare samordnas med det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs beträffande stavningsförmågan och metod-

materialsysteem för stavningsundervisningen. Det kunde förutsättas att skolöverstyrelsen toge de initiativ i stavningsfrågan vartill detta arbete och undervisningens krav i övrigt kunde föranleda.

Utskottsmajoriteten hemställde att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utskottets utlåtande var fogad en av fem utskottsledamöter avgiven reservation.

Reservanterna hänvisade till det stöd tanken på en stavningsreform fått i de av Skolöverstyrelsen och Lärarförbundet avgivna yttrandena. Den begärda översynen borde uppdragas åt de organ, statliga och inte statliga, som svarar för språkvård och pedagogisk utveckling. I övrigt anslöt sig reservanternas uppfattning i frågan om de olika faktorer som borde beaktas vid reformer på stavningsområdet huvudsakligen till vad utskottsmajoriteten anfört härom.

Reservanterna hemställde att vad de anfört skulle ges Kungl. Maj:t till känna.

Riksdagen biträdde utskottsmajoritetens förslag och avsåg motionerna.

Utskottet

I de vid 1969 års riksdag väckta, ovan refererade motionerna hemställdes om en översyn av stavningsreglerna som kunde leda fram till en ljudenlig stavning. I de nu föreliggande motionerna föreslås en översyn av stavningsreglerna enligt i motionerna anförda riktlinjer. I motionernas motivering anges målet för en stavningsreform böra vara större ljudenhetlighet och förenklad stavning.

Även om kravet på ljudenlighet i stavningen inte drivs lika långt i årets som i förra årets motioner gör sig de betänkligheter som utskottet då ansåg kunna anföras mot förslaget fortfarande gällande. Utskottet anser således att i och för sig önskvärda ändringar i stavningssättet snarare bör komma till stånd genom fortlöpande åtgärder och initiativ från organ som svarar för språkvård och pedagogisk utveckling än genom en genomgripande översyn av stavningsreglerna.

Motionärerna har i sin motivering tagit upp vissa av utskottet vid förra årets riksdag framförda synpunkter på reformarbetet beträffande stavningen nämligen att det bör bedrivas med hänsynstagande till önskemålet att bredda den nordiska språkgemenskapen, att behovet av anknytningar till främmande språk och ett internationaliserat ordförråd bör beaktas, att kraven på språkförståelse och läsbarhet bör tillgodoses och att arbetet bör samordnas med forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller stavningsförmågan och ett metodmaterialsysteem för stavningsundervisningen.

Utskottet ansluter sig i princip till motionärernas uppfattning om vikten av att ovan berörda synpunkter beaktas vid utformningen av stavningsreg-

ler. Enligt utskottets mening torde emellertid dessa intressen vara bäst betjänta av att ändringar i stavningen får anknytas till ett långsiktigt, fortlöpande utvecklingsarbete i intim samverkan mellan organ, där skol- och undervisningsväsendet, språkvården och massmedia m. fl. är företrädade — exempelvis skolöverstyrelsen, Svenska akademien, Nämnden för svensk språkvård, Sveriges radio och andra som har nära kontakt med språkbruk och språkutveckling. Vad särskilt gäller det av motionärerna framförda önskemålet om samordning av stavningsreformer med forsknings- och utvecklingsarbetet beträffande stavningsförmågan och ett metodmaterialsystem för stavningsundervisningen vidhåller utskottet sin vid 1969 års riksdag uttalade mening att skolöverstyrelsen kan förutsättas ta de initiativ i stavningsfrågan vartill detta arbete kan föranleda.

Utskottet kan således inte biträda motionärernas förslag men vill avslutningsvis beröra en i sammanhanget betydelsefull fråga. Den sedan år 1874 utkommande Svenska akademiens ordlista intar en synnerligen framträdande plats som norm för stavningen. Ordlistan utkommer emellertid med mycket stora intervall. Det kan erinras om att den senaste upplagan, den nionde, utkom år 1950 och den tionde upplagan beräknas komma år 1971 eller 1972. Det vore med hänsyn till den snabba språkutvecklingen enligt utskottets mening önskvärt att nya, reviderade upplagor kunde framställas med kortare tids mellanrum än nu är fallet.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att de likalydande motionerna I: 973 och II: 1112 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson (fp), Hedlund* (s), Yngve Persson (s), Helge Karlsson* (s), Kilsmo (fp), Karl Gustav Pettersson* (s), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson (s), Ove Karlsson (s) och fru Florén-Winther* (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrbby (cp), Rimås (fp), Nilsson i Bästekille (m), fru Ekroth* (s), herrar Johansson i Simrishamn* (s), Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro* (fp), Hugosson* (s), fröken Åsbrink (s) och herr Rosqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Eriksson* i Stockholm (s), herrar *Eric Peterson* (fp), *Kilsmo* (fp), *Hansson* (s), *Larsson* i Borrby (cp) och *Rimås* (fp), vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

I de vid 1969 års riksdag väckta, ovan refererade motionerna, hemställdes om en översyn av stavningsreglerna, som kunde leda fram till en ljudenlig stavning. I de nu föreliggande motionerna föreslås en översyn av stavningsreglerna enligt i motionerna anförda riktlinjer. I motionernas motivering anges målet för en stavningsreform böra vara större ljudenlighet och förenkla stavning.

Motionärerna framhåller beträffande arbetet med reformering av stavningen, att det bör bedrivas med hänsynstagande till önskemålet att bredda den nordiska språkgemenskapen, att behovet av anknytningar till främmande språk och ett internationaliserat ordförråd bör beaktas, att kraven på språkförståelse och läsbarhet bör tillgodoses och att arbetet bör samordnas med forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller stavningsförmågan och ett metodmaterialsystem för stavningsundervisningen.

Utskottet ansluter sig till motionärernas uppfattning om vikten av att ovan berörda synpunkter beaktas vid utformningen av stavningsregler. Det är vidare för utvecklingen på stavningsområdet angeläget med ett långsiktigt, fortlöpande samarbete i hithörande frågor mellan organ, där skolväsendet, språkvården och massmedia m. fl. är företrädade — exempelvis skolöverstyrelsen, Svenska akademien, Nämnden för svensk språkvård, Sveriges radio och andra, som har nära kontakt med språkbruk och språkutveckling. Utskottet vill också framhålla vikten av att det av motionärerna framförda önskemålet om samordning av stavningsreformer med forsknings- och utvecklingsarbetet beträffande stavningsförmågan och ett metodmaterialsystem för stavningsundervisningen tillgodoses.

Den sedan år 1874 utkommande Svenska akademiens ordlista intar en synnerligen framträdande plats som norm för stavningen. Ordlistan utkommer dock med mycket stora intervall. Det kan erinras om att den senaste upplagan, den nionde, utkom år 1950 och den tionde upplagan beräknas komma år 1971 eller 1972. Det vore med hänsyn till den snabba språkutvecklingen önskvärt att nya, reviderade upplagor kunde framställas med kortare tids mellanrum än nu är fallet. I ordlistorna upptas emellertid endast punktvisa, mindre ändringar i sättet att stava enskilda ord, och ordlistan kan enligt utskottets mening inte anses fylla behovet av allmänna riktlinjer för stavningen. Det synes inte heller som om något av de nu inom språkvård och pedagogik verksamma organen vore berett att ta initiativ till en stavningsreform. Utskottet finner övervägande skäl tala för att en reform nu bör komma till stånd genom en sådan samlad översyn av stavningsreglerna som motionärerna föreslagit.

Utskottet hemställer således

att riksdagen med bifall till motionerna I: 973 och II: 1112
i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna
vad utskottet ovan anfört.